

Reflecties naar aanleiding van de gespreksavonden

Eenvoudig en toegewijd leven

Gemeentekring Nieuwe Kerk Gemeente Ede

2023-2024

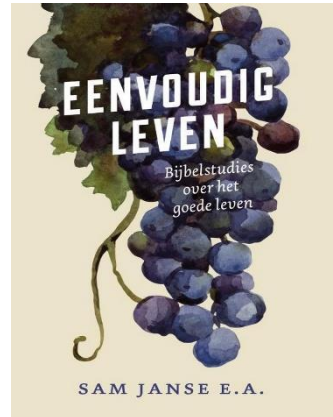
Teksten van de hand van Jos Aarnoudse

Inhoud

1. Verwondering en verwording	3
2. Aandacht & dankbaarheid	6
3. Vrij leven, vroom en vrolijk	9
4. Visie op de toekomst	12
5. Wat eten wij vandaag	15
6. 'Ik ben zelf ook een hypokriet'	18
7. "Toen bad Elisa: HERE, open hun ogen..."	22
8. Liturgie en leefstijl	25
9. Bezitten of bezeten worden	29
10. De aarde en de wederkomst	32

1. Verwondering en verwording

We komen met tien gemeenteleden bij ons thuis bijeen aan de Kerkweg. Het is de week van de grote aardbeving in Turkije en Syrië. We praten samen over de waarde van Gods schepping. Na een gebed is Psalm 104 voorgelezen. Na deze best lange psalmhymne zijn we er even stil van.

Ter voorbereiding hebben we een bijbelstudie uit het boekje 'Eenvoudig leven'¹ gelezen. Tenminste als het goed is. Psalm 104 bezingt de HERE God als Schepper van al wat is. Ook de ontzagwekkende natuurkrachten worden met God in verband gebracht. Daar is ook een vraag over in ons boekje. Dat is met de vlaggen halfstok aan de andere kant van het spoor bij de Turkse moskee best ingewikkeld. Vorige week herdachten we 70 jaar watersnoodramp in zuid-west Nederland. Is God in dit soort vreselijke gebeurtenissen? Hoe moet je dat denken? We merken het op, dat de natuur soms 'snoeihard' is, zoals één van ons het uitdrukt. Maar we lopen voorlopig toch maar even een beetje om de donkere kanten heen. Het was in Europa de enorme aardbeving van Lissabon in 1755, waarbij ook tienduizenden mensen omkwamen en waarbij 80 % van de toenmalige stad werd verwoest, die voor het eerst de vraag naar Gods (goede?) voorzienigheid in alle hevigheid deed losbarsten. Als God Elia nabij komt bij de Berg Horeb passeren ook de elementen. Steeds lezen we: en in de storm, in de aardbeving, in het vuur was de HERE niet. Wel in 'het gefluister van een zachte bries' (vgl. 1 Koningen 19:11-13). Welke vingerwijzing krijgen we daar?

¹ Sam Janse e.a. (2021). *Eenvoudig leven. Bijbelstudies over het goede leven*. Utrecht: KokBoekencentrum Uitgevers. Het boekje heeft al geleid tot een bijpassend webwinkelinitiatief uit Bleskensgraaf: <https://www.eenvoudigleven.nl> en <https://www.eenvoudiglevenshop.nl>

Schoonheid en vernuftigheid

We kijken voorlopig even naar andere dingen op onze eerste avond. Naast het natuurgeweld is er de ongelooflijke schoonheid en de ingeniositeit, de vernuftigheid. Van micro tot mega. Te bedenken dat dit voortkomt uit de verbeeldingskracht van de Creator de Allerhoogste. Dat God zich heeft uitgedrukt in wat wij kunnen meemaken aan materialiteit, leven, ruimte en tijd. Het duizelt. Dat begint al bij het Psalm 139-gevoel, dat wij zelf kunstzinnig zijn gevormd. Zo bezie en bezing je dat gelovig, al weten wij natuurlijk ook best van de zaadjes en de eitjes. Maar dat is het eigenlijke niet. Vervolgens strekt de verwondering zich uit via onze ervaringen in de kleine en de grote natuur van onze aarde tot aan het omspannende, eindeloos uitdijend lijkende heelal met zijn talloze sterrenstelsels. Je kunt je er heel klein en nietig bij voelen. Het wordt steeds wonderlijker hoe God bekommernis en betrokkenheid toont bij die kleine planeet, ja bij die enkele kwetsbare mens, die jij en ik zijn, en bij al wat leeft. Als de 'hemelse Vader', zo spreekt Jezus, zorgt voor de leliën van het veld en de vogels in de lucht, hoe veel te meer zijn de haren van jouw hoofd dan geteld?

Als de schepping zo bezongen wordt als reden om onze Schepper te eren, te loven en te prijzen, hoe kan het dan dat wij als mensen, en ik in het bijzonder met mijn aandeel, die schepping dag aan dag beschadigen? Dat was de kernvraag van deze avond. Maar hoe kun je nu als klein poppetje in het grote geheel van de mensenwereld, die nou niet alleen maar door heilige drijfveren wordt gedreven, zachtjes gezegd, er iets aan doen om die schade te beperken?

'Hier beneden is het niet'?

En hoe belangrijk is dat eigenlijk? We stonden ook even stil bij de vrome uitweg van het hiernamaals. Moet het ons niet gaan om 'de redding van zielen'? Hier beneden is het niet, zoiets? Alle elementen zullen immers 'brandende vergaan'. Wij zijn toch niet degenen die de aarde gaan redden? We ontdekten dat het oneigenlijk tegenstelling is. Juist het evangelisch perspectief van Gods eigen werk in verlossing en vernieuwing maakt vrij om het bij elkaar te houden: vertrouwen op leven en heil over de grens van onze eigen eindigheid heen, en de verwachting van het Koninkrijk van God, Gods nieuwe wereld, met ondertussen onze gelovige verantwoordelijkheid

om met vallen en opstaan 'te bewerken en te bewaren', goede rentmeesters te zijn.

Dat slaat op onze eigen creatuurlijkheid ('uw lichaam is een tempel van de Heilige Geest'), voor zover het van ons afhangt, en op het geheel van ons gezamenlijk huis, de aarde en al wat er leeft. En ja, de destructieve krachten zijn enorm. Daarin stuiten we niet alleen op gebrokenheid, maar ook op zonde, op zelfzucht en gemakzucht, op uitbuiting en exploitatie. Hoe kun je in denken en beleven, maar ook in levensstijl en handelen een verschil maken, zonder mismoedig te worden, of fanatiek, of te vervallen in een nieuw soort duurzaamheidsfarizeïsme? Hoe kun je iets van 'de vreugde van het christelijk leven' bewaren?

Geloof medicijn tegen berusting en tegen overmoed

Aan de éne kant geloven we dat de christelijk hoop (hoe dan ook, God is er ook nog!) ons kan bewaren voor cynisme en berusting. Niets is hier blijvend, maar wat gedaan wordt uit liefde tot Jezus dat houdt zijn waarde en zal blijven bestaan (uit lied van Celestine Oliphant 1863-1941, gemaakt voor het Leger des Heils en te vinden in de bundel van Johannes de Heer onder nummer 166). Juist de werkelijkheid van de opstanding, zo houdt de heilige apostel Paulus ons voor, brengt ons bij zijn gelovige slotsom: 'Kortom, geliefde broeders en zusters, weest standvastig en onwankelbaar en zet u altijd volledig in voor het werk van de Heer, in het besef dat de inspanningen die u voor de Heer verricht, nooit te vergeefs zijn' (1 Korintiërs 15:58). Kerkewerk en rentmeesterschap in het alledaagse leven gaan daarbij hand in hand.

Aan de andere kant relativeert dit inzicht, dit vertrouwen. Het hangt niet van ons en onze inspanning af. 'Zie, Ik maak alle dingen nieuw'. Of om nog maar eens aan ander lied te citeren: 'Zing maar en bid, en ga Gods wegen, doe wat uw hand vindt om te doen. Weet dat de hemel zelf u zegent, u brengt naar weiden fris en groen. Wie zich op God alleen verlaat, weet dat Hij altijd met ons gaat' (Georg Neumark, vertaald door Sytze de Vries, te vinden als gezang 905 in Liedboek 2013). Volgende keer praten we over 'genoeg'. We leven in een cultuur die al zo'n twee honderd jaar gonst van vooruitgang, groei, groter en verder, maar ten koste van wat allemaal? Wanneer is dat een keer genoeg?

2. Aandacht & dankbaarheid

Het is op zich al wonderlijk dat we ons laten aanspreken door teksten van eeuwen terug. Wat weet de apostel Paulus nu eigenlijk van het westerse leven in de 21^e eeuw? Waarom lezen we dan zijn woorden? Omdat we nu eenmaal zo koppig zijn om te blijven geloven dat God ons aanspreekt via de Bijbel? En dus 'moet' er wel iets in zitten dat wij er dan wel uit weten te halen?

Maar dan bepaalt onze horizon dus ongeveer wat het te zeggen heeft.

Leven
in
Aandacht

Gods woord is niet geboeid

Opmerkelijk is dat de apostel juist in zijn pastorale brieven al reflecteert op de rol die het geschreven woord van Gods openbaring heeft te spelen in de kerk die aan het ontstaan is. Hij zegt: wij kunnen wel 'geboeid' zijn, vastgeklonken aan onze verstaanshorizon, maar 'Gods woord is niet geboeid' (2 Timoteüs 2:2).

Mijn vader vertelde dat hij vroeger als tiener onder de oud-gereformeerde leespreken, waar hij niks van snapte, stiekem in de kerk in zijn bijbeltje de evangeliën zat te lezen. Verhalen over Jezus en woorden van Jezus, waar overigens zelden over gepreekt werd in zijn kerk en waar thuis ook nooit over gepraat werd. Maar hij vertelde, dat hij zo tot geloof kwam. Buiten alle kaders om, in aanraking met Jezus. Hij leerde dus "van kindsbeen de heilige schriften, die hem wijs maakte tot zaligheid door het geloof in Christus Jezus" (2 Timoteüs 3:15). Maar het ging op een eigen door de Geest gestuurde manier. Niet geboeid door de oud-gereformeerde prediking. En Paulus voegt er dan aan toe: "elk van God ingegeven schriftwoord is ook (!) nuttig om te onderrichten, te weerleggen, te verbeteren en op te voeden in de gerechtigheid, opdat de mens Gods volkomen zij, tot alle goed werk

volkomen toegerust.” (2 Timoteüs 3:16, NBG vertaling).

In de praktijk brengen

Welnu, dat doen we dan ook op dinsdag 14 maart, als we samen ons buigen over twee stukjes van de apostel aan Timoteüs uit de eerste brief aan hem gericht, die we in de Bijbel vinden. Het gaat om 1 Timoteüs 4:1-5 en 1 Timoteüs 6:6-11 en de verzen 17-19. Wij doen dat aan de hand van een fijnzinnige overdenking van ds. Sam Janse uit het boekje *'Eenvoudig leven'*. Wij proberen in de praktijk te brengen wat Paulus Timoteüs voorhield voor het kerkelijke opbouwwerk: met elkaar in gesprek zijn om als mensen van God toegerust te zijn tot 'alle goed werk' dat deze tijd vraagt.

Geen overgeestelijke sombere soberheid

We laten even liggen dat Paulus zich best pittig uitlaat over zijn opponenten. Het gaat er vooral in het eerste stukje over, dat hij een overgeestelijke soberheid afwijst. Daar heeft de Nederlandse protestantse traditie ook best een handje van gehad. De 'brede weg' was toch vooral de weg van de zinnelijke en lichamelijke begeerte. Paulus zegt: het door God geschapen leven is goed. Of het nu om eten en drinken gaat, of om de lichamelijke liefde: daar is op zich niks mis mee, als het in dankbaarheid aanvaard wordt. Daar valt het woord 'dankbaarheid', dat onze aandacht trekt. Weet de goede gaven van God op waarde te schatten (te 'heiligen') 'door het woord van God en door het gebed'. Ook daar staan we nog wel even bij stil.

Maar wat is genieten dan?

Okay, we mogen dus genieten van alle goede gaven die de goede God ons schenkt. Maar tegelijk voelen we aan, dat wij in en cultuur leven waarin dat helemaal is doorgesloten. Voor we het weten zijn we in onze kring allerlei vreselijke voorbeelden van overdaad en consumentisme aan het uit wisslen. Het gaat dan vooral steeds over anderen. Hebben we wel door hoe gewoon en vanzelfsprekend, althans de meeste van ons, we onze eigen 'overdaad en consumentisme' zijn gaan vinden? Een zekere welstand went heel snel. Toch, dat zogenaamde 'elfde gebod' (zo heet een grand-café in Noodwijk) dat luidt: gij zult genieten, stuit ons ook tegen de borst. Althans: wat is het ware genieten dan eigenlijk? Toch niet je kop in het zand steken en als maar alleen je eigen plezier achterna gaan?

Het tweede stukje van Paulus gaat over geldzucht en grenzen aan de groei. Je bent met niks ter wereld gekomen, en je kunt ook niks meenemen, schrijft hij. Als we onderdak en levensonderhoud hebben, zou het dan niet genoeg moeten zijn? Materiële welvaart is wel degelijk een verzoeking. Maar als je 'in de tegenwoordige wereld' bemiddeld bent, besef dan, dat God het ons "rijkelijk ten gebuike geeft om wèl te doen, rijk te zijn in goede werken, vrijgevig en mededeelzaam" (1 Timoteüs 6: 17-18).

Hoe laveer je nu tussen de Scylla en Charibdis, zeker ook in het licht van allerhande vormen van armoede in onze wereld, van de sombere soberheid enerzijds en het ontkennende plezier anderzijds? Er moet toch een middenweg zijn van 'vreugdevolle matigheid'?

Dankbaarheid en aandacht

We komen uit bij de woorden 'dankbaarheid' en 'aandacht'. Uiteraard kun je niet bij alle dingen in het leven eindeloos stil staan en in mijmering verzinken, maar iets meer met aandacht leven, wensen wij elkaar toch wel toe. Stil staan bij het ongewone gewone, als zegening van God. Elke dag ook eens stil staan bij een paar punten die je tot dankbaarheid kunnen stemmen. Niet om struisvogel te worden voor de problemen en zorgen die er ook zijn, maar wel om Gods goede gaven die er óók zijn werkelijk op waarde te schatten. En om daar dan ook weer behoedzaam mee te leren omgaan ('leer voor overdaad ons wachten').

Ze worden 'geheiligd door het woord van God en door gebed', schrijft Paulus. We staan in onze kring ook even stil bij hoe dat nu bij ons gaat: bidden en bijbellezen in ons persoonlijk leven of in het gezin waar we deel van uitmaken (groter of kleiner). Er is behoefte aan revitalisatie van uitgesleten tradities, maar dan wel met maatwerk voor ieders gezinssituatie. Beter bewust en met aandacht minder frequent dan elke dag nietszeggende momentjes bij het eten, opstaan en slapen gaan.

3. Vrij leven, vroom en vrolijk

Het wordt opeens menens. We zijn in april voor de derde keer bij elkaar om na te denken over 'eenvoudig leven'. De kring is compleet. Het boekje 'bijbelstudies over het goede leven' van ds. Sam Janse e.a. is onze leidraad. Vanavond komt er wel wat op scherp te staan. Ds. Bert de Leede bespreekt een passage uit de eerste brief van de apostel Johannes, zoals we die in de bijbel vinden.

De juiste tegenstelling zien

Het gaat om licht en duister, om voor of tegen, om ja of nee. Er is wel degelijk sprake van tegenstellingen in het leven. Maar dan is het wel zaak de juiste fronten in het oog te houden. Sommigen willen jullie doen geloven, dat 'de' tegenstelling bij uitstek zou zijn: het materiële, aardse leven tegenover een geestelijke, hemelse bestaanswijze, zo schrijft hij. Het doel van de verlossing zou zijn, dat je los komt van het aardse bestaan. Sint Jan, zoals onze zuiderburen de apostel noemen, heeft te stellen met een gnostieke invloed in zijn parochies, die erg uitgaat van de tegenstelling: aards versus hemels.

De apostel knoopt aan bij de gedachte van de antithese, maar wijst naar een ander terrein. Er is wel sprake van een tegenstelling, maar die gaat over het ombuigen van een egocentrisch leven naar een leven door de liefde. Dat kan niet zonder de genade van God. Laat niemand zich wijs maken, dat de zonde (het egocentrische leven) haar of hem niet raakt. Dan leef je buiten de werkelijkheid. We hebben het allemaal nodig dat Christus ook voor ons het Lam van God wordt, om maar in de taal van de bijbel te blijven.

Telkens wanneer dat gebeurt, wordt je leven vernieuwd, maar dat gebeurt in dit aardse bestaan. Het wordt er niet van losgemaakt. Er verschijnt wel een wijdsere horizon tot over de grens van ons aardse bestaan heen, maar zolang we hier leven blijven we in deze wereld. Met een roeping en verantwoordelijkheid voor deze wereld. Ontvangen liefde wordt werkzame liefde. Liefde tot God. Liefde tot de naaste. Liefde tot Gods schepping.

Eigentijdse 'wereldmijding'

De apostel Johannes gebruikt het woord 'wereld' in een dubbele zin. Het kan gaan om het sieraad van Gods kosmos. God heeft die wereld lief. Maar het kan ook gaan om de aangetaste wereld door het kwaad en de zonde. Die wereld staat tegenover God. Jezus kan zeggen: die wereld heb Ik overwonnen, uit die wereld en haar middelen is mijn Koninkrijk niet. En wij snappen: wie in de sfeer van Gods liefde wordt getrokken, is nog wel in de wereld, maar niet van de wereld. En zo komt op deze avond in alle hevigheid het gesprek op eigentijdse manieren van 'wereldmijding'. Tegen de begeerte, inhaligheid en de pronkzucht (1 Johannes 2:16).

In het christelijke leven kan het niet eindeloos gaan om èn èn, maar gaat het ook om òf òf. Maar hoe radikaal zie je dat, en kan het zonder compromissen? Je snapt dat we verder gaan dan de *usual suspects*, hoewel die ook aan bod komen: seksuele kuisheid en zondagsbeleving. Het gaat echter net zo goed om heel onze leefstijl, met name rond tijdsbesteding en uitgavenpatroon, rond consumentengedrag en de ethiek van geld verdienen.

Samen met elkaar

Je hebt ondertussen bijna altijd met anderen te maken. Bijvoorbeeld je partner, je gezin, of je vrienden. Je kunt niet – bij wijze van spreken – zomaar in je eentje de inhoud van de koelkast of de kledingkast veranderen. Als je met opgroeiende kinderen leeft, wil je niet dat 'geloof' of 'christen zijn' steeds zorgt voor een domper 'omdat wij dat nu eenmaal anders doen'. Tegelijk komt het er wel op aan dat je hen leert bewust met tijd en geld, vriendschap en de wereld om hen heen om te gaan. Maar dan zul je op zijn minst zelf dat ook moeten doen. Of in ieder geval iets moeten doen. Niet alleen er over praten en denken, maar ook doen. Ook als het nog niet per se een uitgemaakte zaak is, dat zoals jij het je voorstelt, de enige manier is. Christenen kunnen daarin immers ook nog wel

verschillende afwegingen maken.

Bekering en de rol van 'de kerk'

Toch merken we wel dat we in ons gesprek de vrijblijvendheid voorbij raken. We komen in de buurt van de dagelijkse bekering. Best een pittig woord: 'bekering'. Afzien van een heilloze weg (Psalm 139:24).

Wat verwachten we van de kerk, van de prediking, van het pastoraat en diaconaat in de gemeente, als het gaat om stimulans en begeleiding? Dat is één van de vragen bij de bijbelstudie van deze keer? Op zich is dat helemaal niet zoveel in onze groep, althans als je daarbij zou denken aan protocollen en richtlijnen, zoals die in allerlei sectoren in de samenleving zijn uitgewerkt. Je hebt een eigen verantwoordelijkheid voor God. Maar wel zien we graag dat de verbinding tussen het hart van het Evangelie (de veranderende kracht van Gods liefde en genade) en het concrete leven en samenleven wordt gelegd en wordt benoemd, in de liturgie en in de programma's van de gemeente. Dat de spanningsvelden waarin je als jongere en oudere christenen in het Nederland van vandaag verkeert, worden aangeraakt, bijvoorbeeld ook in het samen biddend zoeken en vinden van de juiste wegen.²

Ook geeft het adem, als de bevrijdende kracht van het Evangelie die uitdaagt en troost, blijft doorklinken. Je niet laten ringeloren door de zuigkracht van een egogericht leven, maar de machten die jou op het verkeerde been willen zetten, zien als door Christus verslagen. Dan kun je – de vrijblijvendheid voorbij – toch vrij leven, vroom en vrolijk. En dat was precies de titel die ds. Bert de Leede meegaf aan zijn bijbelstudie, die ons weer een 'stichtelijke' avond bezorgde, in de goede zin van het woord.

² Op internet vond ik de schoen van het merk Strauss die je als symbool bij dit stukje ziet. Het is een 'werkschoen' die luistert naar de modelnaam '*pietas*' (= vroomheid). Tja.

4. Visie op de toekomst

We lezen in onze kring over 'eenvoudig leven' vanavond Openbaring 21 en 22: de nieuwe hemel en de nieuwe aarde, het nieuw Jeruzalem. Het gaat vanavond over onze visie op de toekomst.

Oplopende narigheid?

Aan de éne kant is er de nodige narigheid waar onze wereld en onze geschiedenis vol van is. Er zijn tijden waarin het lijkt samen te ballen en waarin het lijkt te culminereren in een cascade van catastrofes. Oftewel: een over elkaar tuimelen van kwaad en rampspoed. Ook het bijbelboek Openbaring getuigt van deze kant aan de mensengeschiedenis. En hoe gaat het dan allemaal verder in de toekomst? Eindigt het niet in een grote Kladderadatsch, een Armageddon, alle elementen die brandende vergaan? En als dat zo is, hoeveel zin heeft het dan om je voor de bewaring van deze wereld, de aarde als schepping van God, in te zetten?

Gods beloften

Aan de andere kant is er de belofte van God van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waarop gerechtigheid wonen zal, een nieuw Jeruzalem, waar de tranen van de ogen zijn afgewist. Waar God zelf het Licht voor de mensen zal zijn. Paulus kan schrijven: de schepping is aan de 'vruchteloosheid' onderworpen, maar het lijden van de tegenwoordige tijd weegt niet op tegen de heerlijkheid die over ons geopenbaard zal worden (Romeinen 8:18 e.v.).

Spanning tussen beide

Wij voelen spanning. Tussen een echte belofte en een zoethoudertje. Tussen berusting en onrust en activisme. In het bekende satirische boek *Animal Farm* over de praktijk van het eens 'reëel bestaande socialisme', waar alle dieren onderdrukt werden behalve de varkens ('some are more equal than

others), preekte de geestelijke over de Sugarcandy Mountains. Dat was verre toekomstmuziek, eens ooit, achter de horizon. Je hoort er de kritiek in op een kerk en een geloof dat maar aandringt op berusting. Stil maar, wacht maar...

Aan de andere kant is er het getuigenis van allen die het volhielden, op basis van het geloof, dat Gods Koninkrijk werkelijk komende is, en het geloof dat op grond van wat God reeds liet zien (van de komst tot de opstanding van Christus) onze inspanningen 'in de Heer' niet tevergeefs zijn. "Niets is hier blijvend, maar wat gedaan werd uit liefde tot Jezus, zal blijven bestaan".

Toekomst van onze planeet

Als het gaat om levensstijl en duurzaamheid, gaat het vaak ook over toekomst. Een leefbare wereld achterlaten voor kinderen en kleinkinderen. De planeet 'redden'. Waarschijnlijk bedoelen de meesten dan: de mensheid redden, want de planeet 'redt' zich wel, met of zonder mensen, ook al stoken we de zaak met zijn allen in de aankomende vijftig jaar op (een Duitse wetenschapper schreef een dik boek over de fossiele 'explosie' van de laatste paar honderd jaar onder de titel: *Selbtsverbrennung*). Het gaat om de vraag naar continuïteit en discontinuïteit bij de 'wedergeboorte' van de wereld, de komst Gods Koninkrijk. God is van het grote verhaal (*He's got the whole world in His hands*) en wij voegen wellicht kleine stapjes toe. Het is niet aan ons om nu al de uiterlijke wereld waarin wij leven of ons eigen lijfelijke bestaan af te schrijven of te verwaarlozen. We zijn zo geschapen en zullen zo gered worden. Gods licht schijnt in het nieuwe Jeruzalem voor al haar inwoners. Gods licht schijnt vandaag ook nu al. Een lamp voor onze voet, een licht op ons pad. Het gaat er wel degelijk om, als je geraakt bent door Gods liefde, op je post te blijven om daar lief te hebben wat ook God lief heeft: zijn schepping die goed was, en elk mensenkind dat naar zijn beeld geschapen is. Als zijn kosmos zoveel waard is, dat God zichzelf op het spel zet (de Zoon die van de Vader uitgaat), wie zijn wij dan om er achteloos en instrumenteel mee om te gaan?

De grote schoonmaak

Het motief van de 'wereldbrand' is het apokalyptische motief van de zuivering. De grote schoonmaak. In de nieuwe wereld van God is echter geen plaats voor 'laffen en trouwelozen' (Openbaring 21:8 NBV).

We staan stil bij het raadsel van het ongeloof bij dierbaren. Bidden voor familie die zelf zegt niet te geloven. Bidden voor onszelf en voor een kerk, die wellicht wel meent te geloven, maar nog niet per se in alle opzichten 'moedig' is en 'trouw' is, zeker niet als het om onze levensstijl gaat.

Bling bling of gerechtigheid?

Het nieuwe Jeruzalem wordt in Openbaring als een (geometrisch) volmaakte open stad getekend, waar alles spreekt van de opperste bling-bling van deze wereld (goud, zilver en edelstenen). Dat beeld roept ook wel weestand op. Is dit eigenlijk niet wereldgelijkvormig, alsof het uitdrukt: Gods paleis overtreft de paleizen van alle sultans, keizers, sjeiks, tsaren en ander tycoons van deze wereld? Is dat niet net zo 'macho'? En moeten wij niet oppassen om zo aan God te denken: onze God is de grootste en de sterkste, *in the end*? Was het niet sprekender geweest als het getekend was als een Bio-vacantieoord voor alle kwetsbaren van de wereld?

Zit wat in. Ook in de Bijbel kan echter niet alles in één beeld gevangen worden. Ook het beeld van een dierenpark, waar alle kooien en hekken zijn geopend, vind je in de Bijbel. Waar leeuw en kalf, wolf en lam, beer en koe samen verkeren en een zuigeling speelt bij het hol van een adder: niemand doet kwaad, niemand sticht onheil op heel mijn heilige berg, want de kennis van de HEER vervult de aarde, zoals het water de bodem van de zee bedekt (Jesaja 11: 6-9).

Het beeld van het nieuwe Jeruzalem is het resultaat van het feit dat alle volken hun 'rijkdommen', hun talenten daar binnen zullen brengen, zoals de Wijzen uit het Oosten dat al deden toen ze hun 'schatten' kwamen aanbieden aan de grote Koning. En ja, dat wordt en werd vaak uitgedrukt met goud en zilver, zonder dat daarmee nu wordt gezegd, dat het dus toch uiteindelijk het goud en het zilver (de economie) zijn waar alles om draait. Nee, juist al die rijkdommen, talenten en mogelijkheden (de economie) worden ondergeschikt gemaakt aan het Koninkrijk van God, om recht en gerechtigheid te dienen.

5. Wat eten we vandaag?

Wat heeft eten en drinken nu met geloof te maken? Het geloof is toch een geestelijke aangelegenheid? En eten en drinken is dat niet al te gewoon? Tegelijk, het feit dat in het gebed dat Jezus zijn gemeente leert de bede voorkomt: geef ons heden ons dagelijks brood, is wel een signaal. Zo lang is het Onze Vader niet, en dat er dan voor het dagelijks brood ruimte wordt gemaakt, betekent waarschijnlijk toch dat het niet onbelangrijk is.

Voedsel en zingeving

Christenen zijn niet de enige die soms denken, dat voedsel niet zo'n interessant gespreksonderwerp is. Ooit leidde ik binnen het Riagg van Haarlem therapiegroepen vanuit het aspect 'levensbeschouwing'. Daar lag de wijsheid onder, dat jouw levensproblematiek veelal niet alleen medisch van aard is, maar ook mede bepaald wordt door hoe je tegen het leven aan kijkt. Zuke groepen bestonden hoofdzakelijk uit vrouwen met de diagnose 'borderline'. Zij hadden dus de officiële GGZ diagnose gekregen (voor wat het waard is) na veelal een forse geschiedenis van disfunctionele moeilijkheden. Dat is dus wat anders dan het gemak waarmee het etiket 'borderline' nogal eens in het alledaagse leven op mensen wordt geplakt, die nogal zwart-wit denken en/of heftig reageren en makkelijk conflicten aangaan, en daar dan zelf weer het meeste last van hebben. Hoe dan ook, de dames waren meestal erg duidelijk en niet al te genuanceerd. Als voor de volgende keer door één van de deelnemers als gespreksthema 'voeding' werd aangedragen, ontstond er altijd wel opstand. Wat heeft dat nu met 'zingeving' te maken? Okay, thema's als verdriet, angst of vertrouwen, maar 'eten en drinken'? Daar zat meestal ook wel afweer achter, want ja, eten en drinken is heel alledaags, en je kunt – zeker als jonge vrouw – er

een nogal problematische verhouding mee hebben. Net als met het gespreksthema 'uiterlijk'. Ik kon ze altijd wel overtuigen dat het een goed gesprek kon opleveren. Dat er veel meer kanten aan zitten, dan je op het eerste gezicht denkt, en dat het de moeite waard is om er echt eens wat dieper over na te denken.

Gemeentekring 'toegewijd leven'

Welnu zo verging het onze kring over christelijke levensstijl ook. Vorig kerkseizoen begonnen we samen te komen om met elkaar te praten over hoofdstukjes uit het boekje *'Eenvoudig Leven. Bijbelstudies over het goede leven'*, geschreven door ds. Sam Janse en anderen. Dit kerkseizoen zetten we dat voort aan de hand van een nieuw boekje met dezelfde opzet (alleen met andere onderwerpen). Het heet nu; *'Toegewijd Leven. Over recht doen aan al wat leeft'*. Een enkeling is gestopt met de kring, maar er zijn ook drie nieuwe deelnemers. Op woensdag 25 oktober gingen we van start. We begonnen met kennismaken en met nog wat afspraken over hoe we wilden gaan werken. Dat betekent dat er iets minder tijd was voor het onderwerp zelf. Dat was jammer, want ook deze avond bleek wel hoeveel kanten er aan zoiets eenvoudigs als 'eten en drinken' zitten.

Christelijke verantwoordelijkheid

Als basis voor ons gesprek kwam al snel naar voren: het gaat uiteindelijk om verantwoord leven, beseffen welke effecten je eigen levensstijl heeft, op jou zelf, op je omgeving, dichtbij en veraf. Dat heeft alles te maken met het geloof. We worden immers geroepen om ook in het dagelijkse leven dat ons deel is, navolgers van Jezus te zijn, dus christelijke verantwoordelijkheid op ons te nemen, zorg en naastenliefde te betrachten. De titel 'toegewijd leven' is afgeleid van het bijbelse 'heilig'. De HERE die zijn volk voorhoudt: 'weest heilig want ik ben heilig'. Dat bijbelse woord 'heiligheid' heeft te maken met het anders-zijn van God. Een natie van heilige priesters wordt de gemeente genoemd: apart gezet, niet om het isolement te zoeken, of de antithese te omarmen, maar om toegewijd aan de zaak van God, aan de zaak van het Evangelie, er te zijn met het oog op het grotere geheel. Om dienstbaar te zijn. Zo is ook het heiligdom bedoeld. Je zondert je af om in de dingen van God te zijn, juist om daarna terug te keren naar waar jouw roeping ligt. Zo is er ook de heilige dag en zijn er de heilige feestdagen. Niet om daar het eigenlijke te vinden, terwijl de rest (het jaar door, of de week door) bijzaak

is. Nee wij leven niet om te vieren, maar wij vieren (gedenken, elke zondag, en bij de hoogfeesten van de kerk) om te leven, om dus het leven aan te kunnen en te kunnen vervullen in alles wat het brengt. En als je dan over eten en drinken gaat nadenken, komen er al snel verschillende kanten naar boven.

Gezondheid

De relatie tussen ons eet- en drinkgedrag en onze gezondheid. Gezond voedsel, maat houden, fastfood en verspilling. Welvaartsziekten. Ben je daar ook als christen op aanspreekbaar, overmatig alcohol gebruik, roken, te veel, te weinig, of te eenzijdig eten?

Sociale en ecologische impact

De relatie tussen wat we allemaal kopen en gebruiken om te eten en te drinken met de effecten van het productieproces en het distributieproces. Je kijkt meestal niet achter de schermen bij wat er in de winkels ligt. Maar als je dat nu eens wel zou doen, hoe verantwoord is het dan wat er allemaal aan ten grondslag ligt? Denk aan arbeidsomstandigheden, ontbossing, bio-industrie, milieuvervuiling, transportvervuiling, verpakkingsvervuiling, een derde van al het wereldwijde voedsel dat in heel de keten wordt verspild. Eet en drink met aandacht: weet wat er op je bord ligt, en in het glas komt, en maak daarin ook bewust keuzen.

Overvloed en armoede

De relatie tussen overvloed (bij de meesten van ons) en honger en ondervoeding elders in de wereld, maar denk ook aan de voedselarmoede in heel wat huishoudens in Nederland (een voedselbank zou toch niet nodig moeten zijn, en toch stijgt overal de klandizie). Jezus leert ons bidden: geef ons heden ons dagelijks brood, niet: geef mij alle dagen het grootste stuk taart. Het woord 'geef' heeft ons iets te zeggen. Beseffen dat het goed hebben een gave is. Het woord 'ons' heeft ons iets te zeggen: wij zijn betrokken op de noden tot over de hele wereld. Het woord 'heden' heeft ons iets te zeggen: het manna-effect, niet gefocust zijn op schatten en zekerheden verzamelen voor morgen en overmorgen. Het woord 'dagelijks brood' heeft ons iets te zeggen. Wij bidden om zegen, maar zegen is niet zomaar hetzelfde als overvloed en rijkdom. Als we levensonderhoud hebben

en onderdak, zal dat ons genoeg zijn, schrijft de apostel Paulus ergens. Economie van het genoeg, hoe ziet dat er in onze levens uit?

Aandacht en dankbaarheid

Tenslotte: eten en drinken is niet maar een technisch innemen van voedsel en drank. Maaltijd houden is een sociaal gebeuren. Ook beeld van de gemeenschap. Het Koninkrijk van God verbeeld als een maaltijd op Gods heilige berg, met 'vette spijzen en uitgelezen wijnen'. Hoe is bij ons thuis de eetcultuur? Samen eten, het cultiveren ervan, samen eten met anderen? Moment van aandacht, gebed bij de maaltijden opnieuw nog eens bewust gaan doen, in plaats van routine, of nietszeggend? Of gaat ieder maar zo'n beetje haar of zijn eigen gang? Dankbaarheid voor wat God in de schepping heeft gegeven. In alle verantwoordelijkheid ook genieten van wat heerlijk en smaakvol is. Ook dat is het wonder van Gods schepping.

6. 'Ik ben zelf ook een hypocriet'

De bekende Nederlandse actrice Carice van Houten heeft het licht gezien. Zij is overtuigd geraakt van de urgentie van de klimaatproblemen welke (het rijkere deel van) de mensheid over de planeet aan het afroepen is. Ze is recent een klimaatpodcast gestart.³ Bij de start verklaarde ze dat er geen ontkomen aan is. Het moet over een andere boeg. Maar ook dat dat nog niet zo eenvoudig is. Want we zitten in een leven dat we gewend zijn. Ondanks allerlei goede bedoelingen gaat dat meestal – een beetje bijgeschaafd – gewoon door. “Ik ben zelf ook een hypocriet”, zo klonk haar bekentenis.

De rol van geld

Met onze kring 'Toegewijd leven' kwamen we voor de kerstvakantie bij elkaar. We bespreken op die kring hoofdstukjes uit het gelijknamige boekje (ondertitel: 'Over recht doen aan al wat leeft'). Deze keer gaat het over de rol van geld in ons leven. De afdrank van de hele avond is dat we het allemaal wel een goed idee vinden om bewuster te leven, maar tegelijk worstelen met de balans.

³ ['Klimaatgekkie' Carice van Houten over klimaatpodcast: 'Maken ook grapjes' | RTL Nieuws](#)

Het Evangelie is tamelijk radicaal. "Gij kunt geen twee heren dienen, God en de Mammon". Denk aan het verhaal van de rijke jongeling. De gelijkenis van de rijke dwaas. "Maakt u vrienden met de onrechtvaardige Mammon". Dat wil zeggen: zet alles wat je hebt in voor het Koninkrijk van God. Wat is 'rijk zijn in God', zodat je los komt van hang naar geld en goed?

Ondertussen kun je best heel nuchter zijn en kun je met weinig toe, denk je, maar ontvouwt zich toch een tamelijk welvarend leven, zeker in het licht van wat er in de wereld gaande is op het gebied van armoede. En dan: niet met tegenzin barmhartig zijn, een blijmoedige gever zijn, waartoe de Bijbel ons aanspoort: hoe bereik je dat? Het veronderstelt eigenlijk een gesteldheid, die in de Bijbel goed gepeild wordt, namelijk dat we ons gauw 'eigenaar' voelen van wat ons 'rechtmatig' is toegekomen in het leven, en dat alles wat daar dan vanaf gaat (belasting, giften, etc.) in mindering komt op ons zelf (en dan pijn doet).

Het spanningsveld

De vraag blijft boven het gesprek hangen: wanneer doe je genoeg? Wat mag je voor je zelf besteden en wat is beschikbaar voor anderen? Wat moet je over hebben voor gerechtigheid en duurzaamheid in de wereld? Dat gaat trouwens verder dan geld alleen. Het gaat ook om de inzet van talent, tijd. Je kunt met geld ook dingen afkopen, terwijl aandacht, zorg en tijd misschien wel een groter offer zijn, dat wordt gevraagd.

Een tweede vraag die speelt is: hoe verhoudt zich een kwaad geweten ('ik ben zelf ook een hypocriet') met de godsvrede in je leven? Ook hierin kan Jezus behoorlijk scherp zijn. Het woord 'hypocriet' neemt hij geregeld in de mond, om zijn kerkse tijdgenoten een spiegel voor te houden. Altijd gaat het om de discrepantie tussen (vrome) pretenties en de actuele praktijk. *Practice what you preach*. Is de oplossing dan minder radicaal 'preken', pretenties terug schroeven?

Vandaag zijn heel wat sociaal-psychologen druk met de eco-paniek en een kwaad geweten, die in individuele (jonge) levens spelen. Hoe houd je een leven met verantwoordelijkheden in je eigen samenleving in balans met wat er misschien eigenlijk wel gevraagd wordt aan praktische bekering? Hoe ga je om met spanningen in gezinnen die dat kan opleveren, als de één

rigoureuzer een levensstijl-switch wil maken dan de ander? Hoe ga je daar juist ook als christen mee om, zeker als je het gevoel hebt alleen te staan?

Bewuster zijn van de problematiek levert lang niet altijd een duidelijke verandering op. Meestal lossen mensen de cognitieve dissonantie (tegenstijdige strevingen of waarheden in je hoofd) op door verdergaande rationalisaties. Je verzint redeneringen om de tegenstelling dragelijker te maken. De bekende zijn: mijn gedrag is een druppel op de gloeiende plaat; de oplossing komt niet van mijn gedrag, maar van systeemverandering of techniekvernieuwing; ieder heeft nu eenmaal een footprint, dus je maakt je eigen afweging, als je hem maar steeds een beetje kleiner maakt; ik geef al zoveel en ik betaal al zoveel belasting; anderen doen het ook niet, dus waarom zou ik; Maar ja, aan het eind staat dan weer het verhaal van de rijke man en de arme Lazarus, en dan knaagt het geweten.⁴

Ontspanning van de genade èn dagelijkse bekering

Je bent *'iustus ac peccator'*, zoals Luther het christenleven typeerde: gerechtvaardigd (levend van genade) en zondaar tegelijk ('ik ben ook een hypocriet'). Het blijft een zoektocht en een kwestie van dagelijkse omkeer. Is dat een geruststellende gedachte? Enerzijds wel: 'Hij weet welk maaksel wij zijn'. Aan de andere kant niet: 'zullen wij dan zondigen opdat de genade toenemen? Volstrekt niet'. De genade is geen vrijbrief om maar Gods water over Gods akker te laten lopen. Nee, het christelijk leven is in alle ontspanning ook een inspanning: doen wat je hand vindt om te doen, met open ogen en een open haart voor wat er in de wereld speelt, en daar dan niet voor weglopen. Het grote plus van het geloof is: je mag het loslaten en in handen van God leggen. Niet als zoethoudertje, maar als troost. In de Heer is dan ook jouw inspanning niet tevergeefs. Hoe groot of hoe klein die ook is. Denk aan het penninkske van de weduwe.

⁴ Al een paar keer noemde ik 'het geweten'. Een interessante theologische peiling van wat een geweten kan zijn en hoe het kan werken, vind je in het proefschrift van onze dominee, Peter A. Verbaan uit 2011 *'Geweten. De rehabilitatie van een theologisch begrip'*.

7. "Toen bad Elisa: HERE, open hun de ogen..."

Op woensdag 31 januari kwamen we als kring 'Toegewijd leven'⁵ bijeen. De dag ervoor las ik een twee pagina breed krantenartikel van hoogleraar psychologie Roos Vonk onder de titel: 'Oh zalige onwetendheid'. Zij liet zien, hoe een mens voortdurend de neiging heeft om onwelgevallige informatie te negeren. Dat er zelfs onbewuste mechanismen aan het werk zijn (je innerlijke 'spindoctor') die er voor zorgen dat je je van dingen onbewust blijft, omdat je ze eigenlijk ook niet wilt weten.

Zalige onwetendheid

Aan de éne kant is dat goed, want zonder filtering kan een mens niet bestaan. Juist waar de hele helse werkelijkheid van beelden, geuren en geluiden van over heel de wereld ongefilterd het brein in komt, raken we aan gekte, waanzin en psychose. Dat kan een mens niet aan. Aan de andere kant: strategische onwetendheid kan ook te ver gaan: je kop in het zand steken voor een werkelijkheid die er wel is. Bijvoorbeeld bij het ouder worden de onontkoombaar naderende dood.

Maar ja, wat is de werkelijkheid die zich aan ons voordoet? Soms heb je het nodig meer te zien, dan voor ogen is. Dat kan bemoedigend zijn, maar ook verontrustend. In de Bijbel vind je een geschiedenis waarbij beide in één en hetzelfde verhaal voorkomen. Het gaat over de bijbelse profeet Elisa.

Een verhaal van Elisa de profeet

In het militair hoofdkwartier in Damascus snappen ze niet hoe de informatiepositie van de koning van Israël in Samaria zo sterk is. Wie spioneert er hier? De koning van Aram raakt steeds geïrriteerder over zijn eigen veiligheidsdienst. Kunnen jullie dan niks, niet eens een paar spionnetjes ontmaskeren? Maar ze hebben het wel degelijk uitgezocht. Sire, het is die mans Gods die daar rondloopt, op de één of andere manier draagt

⁵ N.a.v. het boekje 'Toegewijd leven. Over recht doen aan al wat leeft' van ds. Sam Janse e.a., uitgegeven bij KokBoekencentrum te Utrecht in 2023.

hij nog kennis over wat u in uw geheime slaapkamer bespreekt. Waar is die vent, stuur er de *special forces* op af. En zo vliegt er een bataljon commando's naar Dothan om Elisa onschadelijk te maken. Uiteraard komen ze 's nachts aan, maar 's morgens vroeg heeft de huismeester van Elisa het al in de gaten. Hij raakt in paniek. Hij ziet een werkelijkheid die hem beangstigt en overweldigt. Maar Elisa zegt: wees niet bang, want zij die bij ons zijn, zijn talrijker dan zij. Dan bidt hij: HERE open toch zijn ogen. En toen zag hij de hemelse werkelijkheid. Er is nog een andere werkelijkheid dan die hij net in ogenschouw nam.

Maar ja, nu die troepen nog. Elisa bidt: HERE sla die bende met blindheid. Daar hoefde God niet al te veel voor te doen waarschijnlijk. Een mens op oorlogspad is nogal snel verblind. Ze wisten niet precies wie ze moesten hebben, maar wel dat het in Dothan een makkie zou worden, geen militair verzet. Elisa treedt hen tegemoet, nee hier moeten jullie niet zijn, ik zal jullie de weg wijzen naar wie je zoekt. Hij leidt hen regelrecht naar het militaire hoofdkwartier van Samaria. En dan bidt Elisa opnieuw: HERE, open hun ogen. Ze schrikken zich wild. Ze zijn in een val gelokt. Nu hebben ze – commando's als ze zijn – geen schijn van kans. Opeens zien ze een werkelijkheid die ze – bevangen met hun eigen sores – niet in de gaten hadden gehad. Wat ze nu zien is zeer verontrustend.

De bevelhebber van Samaria vraagt aan Elisa: zullen we ze maar af laten maken? Maar Elisa zei: niks ervan. Jullie hebben er geen druppel bloed voor hoeven laten en ook zij hebben nog geen vlieg kwaad gedaan. Geef ze te eten en stuur ze naar huis. En zo geschiedde. Het verhaal eindigt dan: sindsdien bleven de roofbenden van Aram weg.

Bewustwording is soms verontrustend

Waarom dit verhaal? Omdat we stil staan bij een bijdrage in ons boekje dat feitelijk gaat om bewustwording over hoe onze wereld in elkaar zit. Wij lezen bijbelgedeelten die handelen over sociaal onrecht en uitbuiting. Zowel van de profeten (Amos. Micha) als van de apostelen (Jacobus). Maar we denken dan misschien al gauw: dat is ver van ons bed, want wij verdienen netjes ons geld met een baan, of met een keurige vorm van ondernemen. Ach ja, er gaat wel eens een bonnetje de verkeerde kant op, maar dat mag geen naam hebben. En wij kopen onze spulletjes in nette winkels. Dus wat is het probleem? Tot Paul Schenderling gaat vertellen. Op dat moment wordt je struisvogelkop tamelijk ruw uit het zand getrokken. Maar dan? Opnieuw kunnen je gevoelens van onmacht overweldigen. Kun je op tegen een

wereldwijd systeem met maar één drijvende kracht, zo lijkt het, dat is: zoveel mogelijk geld overhouden voor een handjevol mensen dat toch al rijk is?

Hoe ga je er als christen mee om?

Natuurlijk praten we over onze eigen verantwoordelijkheid als christen: zoveel mogelijk bewuste keuzen maken als consument, delen en lenen van spullen, vormen van gemeenschappelijkheid meer in de praktijk brengen (Handelingen 2). Wel degelijk aandringen op limieten aan privé-rijkdom, nader nadenken over wat het goede leven nu eigenlijk is: meer welvaart, of beter welzijn? Dat soort dingen. Maar dan kan het ook niet zonder loslaten en uit handen geven aan God.

De rol van God

Aan de éne kant hebben we het nodig dat God onze ogen open maakt voor dat wat we al te vaak maar buiten ons gezichtsveld houden. Of we kijken het hoofdschuddend aan als er weer iets in een nieuwsmedium verschijnt. Maar dat is wat anders dan de werkelijkheid van verslaving, armoede, leegte, criminaliteit, uitbuiting, natuurverschraling, oorlog, onrecht, eenzaamheid en gedeprimeerdheid echt zien. Aan de andere kant hebben we het nodig dat God onze ogen open maakt voor de werkelijkheid achter de werkelijkheid.

Elk gebed dat Elisa bidt in het verhaal van 2 Koningen 6 begint met de Godsnaam: HERE. God van het verbond. Daar zit iets in van het 'Die niet loslaat wat zijn Hand begon'. Ook al het veronrustende en zelfs het aangstaanjagende kun je onder ogen zien bij de gratie van het geloof, dat achter alles nog een andere werkelijkheid schuil gaat. De werkelijkheid van de hemelse machten. Is dat een te makkelijke escape, afschuiven op God? Ik geloof van niet. Jezus Christus is de eerste en de laatste. Wees niet bang. Hij is de levende en Hij zegt: ik ben dood geweest, maar zie, ik ben levend tot in alle eeuwigheden en ik heb de sleutels! (vgl. Openbaring 1:17-18). Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde (Matteüs 28:18). Het is daarom dat de heilige apostel Paulus kan zeggen: mijn geliefde broeders en zusters, weest standvastig, onwankelbaar, te allen tijde overvloedig in het werk van de Heer, wetende, dat uw arbeid niet vergeefs is in de Heer (1 Korintiërs 15:58).

Als gelovige realisten en als realistische gelovigen.

8. Liturgie en leefstijl

Met onze gespreksgroep 'toegewijd leven' spreken we naar aanleiding van een overdenking van ds. Bert de Leede over 'liturgie als levensvorm'. Het gaat over 'de wijding van het leven'.

Wat is het verband tussen liturgie en leefstijl?

Er wordt door christenen op velerlei manier liturgie gevierd. Sommigen zullen het zo niet noemen. Zij noemen het: samenkomst, kerkdienst of eredienst. Denk je eens de verschillen in, voor zover je er weet van hebt. Van een Hillsong pinksterdienst tot een eucharistische viering van de Koptische kerk. Van een Ger-gem ochtenddienst tot een zondagmorgen voor religieuze zinzoekers in Bergen (N-H). Van gevangeniskerk in Scheveningen tot massakerk in Seoul. Van de abdij te Egmond met haar (vieze of juist bedwelmende) kaarslucht tot de Nieuwe kerk te Ede. Van Bible belt tot Amsterdam Zuid-Oost. Er is natuurlijk ergens wel een gelijke gemeenschappelijke deler. Maar er zijn ook grote verschillen. Ieder heeft zo een eigen afbakening van wat 'eerbied' hoort te zijn.

Blijdschap en vrolijkheid, tot plechtigheid en zware ernst. Extase en gezelligheid. Kleuren, gewaden, gebaren, woorden, muziek, liederen, stiltes, enthousiasme, bedruktheid, knielen, zitten, staan, handen samen, handen naar omhoog, lopen, kijken, luisteren, meedoen, verving, zegen, gebed. Als je wilt valt er in al die vormen van samenkomst best het nodige te beleven. Een kind of buitenstaander die het volgt, vraagt: wat doen ze nou? En nou? En nou? Wat betekent dat allemaal?

Kijk, wij zijn zo gewend aan ons (sobere) protestantse, aardig confessioneel-hervormde liturgietje, dat we denken wel te weten wat er komt en wat het allemaal inhoudt. Dat is overigens nog maar de vraag. Maar zouden bij al die verschillende soorten liturgie nu ook bijpassende leefstijlen horen? En wat is dan het verband? Zoekt een bepaald soort mensen een bepaald soort kerk? Of leer je in een bepaald soort kerk een bepaald soort leefstijl?

Paulus over eredienst

In Romeinen 12:1-2 wordt door de apostel Paulus een verband gelegd tussen ethiek en eredienst. Paulus grijpt terug op het begin van zijn

uiteenzetting, waarin hij Gods initiatief tot barmhartigheid heeft geschetst. Die is zichtbaar geworden in het optreden en in het kruis en de opstanding van Jezus. Daarin vernemen we Gods 'ja' over ons leven, zonder onderscheid. Maar dat vraagt om een reactie. Namelijk dat wij ons leven toewijden aan God. Stoppen met samen te spannen met het 'schema' van 'deze *aioon*', 'deze wereldperiode'. Onderga een 'metamorfose' door je geest, je denken te vernieuwen om zo te komen tot het onderscheiden van wat God wil, namelijk: het goede, het mooie en het gave. Oftewel: uw Naam worde geheiligd, uw Koninkrijk kome, uw Wil geschiede, en dat in en door mijn leven.

Dat is nu als christenen jullie ware eredienst, zo schrijft de heilige apostel. De eredienst die past bij het woord dat God over jullie leven heeft uitgesproken. Of met de profetische stem gesproken: is dit niet het vasten, de liturgie, die Ik verkies, zo spreekt de HERE, namelijk: de boeien der goddeloosheid los te maken, de banden van het juk te ontbinden, verdrukten vrij te laten, en elk juk te verbreken. Is het niet dat gij voor de hongerigen uw brood breekt en arme zwervelingen in uw huis brengt, ja, als gij een naakte ziet, dat gij hem kleedt en u niet onttrekt aan uw eigen vlees en bloed? (Jesaja 58:6-7).

Liturgie en diaconaat

Liturgie en diaconaat hebben zo alles met elkaar te maken. Leven en diaconaat ook. Leven als diaconaat, als vorm van christelijke dienstbaarheid: het vindt zijn bron in de relatie met God, die in de liturgie gevoed en gevierd wordt. Zolang dat maar niet losgezongen raakt van de rest van het leven, gaat het goed. In die zin is het protestantse woord voor liturgie of viering, namelijk 'dienst' nog niet zo gek. De dominee die de viering voor de zegen afsluit met: onze dienst hier loopt ten einde, maar onze dienst in de wereld vangt nu aan, ga onder zijn zegen, slaat de spijker op zijn kop. Het ligt in elkaars verlengde. Vanaf nu, het verlaten van de kerk, gaat het er om hoe je in al je relaties oog houdt voor jouw bijdrage

aan het geheel, met name ten behoeve van wie en wat kwetsbaar is. Wat zijn jouw talenten, wat is jouw plaats in het leven, wat zijn jouw verantwoordelijkheden, welke zorg heb je op je genomen, waar wordt van jou trouw en mededogen gevraagd? Moet je op je post blijven of juist nieuwe wegen in slaan, het kunnen beide uitdrukkingen van solidariteit zijn.

'Gij geheel anders'?!'

We merken in onze bespreking dat de dominee die onze inleidende bezinning schreef, erg hamert op de vraag: en waar zijn wij nu 'geheel anders'? Daarbij wordt een ander citaat van Paulus gebruikt, en wel uit de NBG '51-vertaling van de Bijbel: 'Gij geheel anders, want gij hebt Christus leren kennen' (Efeziërs 4:20). Die vertaling is echter *overstretched*, en dus in de NBV-vertaling weer losgelaten. Natuurlijk heeft het volgeling worden van Jezus gevolgen voor je leefstijl. En in de groep christenen te Efeze leven de nodige bekeerlingen, die voor hun bekering een werkelijk donker leven leidden. 'Jullie hebben zo Christus niet geleerd, niet leren kennen', schrijft Paulus, nadat hij het had over een leven in verdoving en losbandigheid om uit allerlei onreinheid gretig winst te slaan.

De meesten van ons hebben zo'n leven niet achter zich. Wat niet wil zeggen, dat mateloosheid en geldzucht niet verleidingen zijn die niet aan elk deurtje kunnen aankloppen. Maar het zoeken naar het je-als-christen-zo-nodig-willen-onderscheiden van gewone ongelovige burgermensen, heeft ook iets pathetisch. Misschien leven we wel in omgevingen en in een samenleving die veel beschaafder en fastoelijker zijn dan de ervaringen die Paulus opdeed in de achterbuurten van de Griekse en Romeinse steden waar hij missionair werk deed. In mijn werk als gevangenisdominee in Scheveningen hoefde ik echt niks uit te leggen bij het woord 'en gij geheel anders'. Maar inderdaad, als ik om me heen kijk naar onze (meest onkerkelijke) burens, verschilt ons leven niet zo gek veel van hen, behalve dat de één misschien gaat squashen en de ander naar de kerk gaat op zondagmorgen.

En wij maar zoeken naar onze wereldgelijkvormigheid. Ja: het schema van deze wereld is: eigen ik eerst, eigen volk eerst. De profeet Jesaja plaats daar tegenover: hoe kun je je onttrekken aan die ander, aan het andere: het is allemaal jouw eigen vlees en bloed. Voor God doet het er toe, dat je er zorg voor draagt. Doe dat zo, dat je doet wat je hand vindt om te doen. Bekommer je verder niet over je zogenaamde eigenheid. Jouw leven kan naar de buitenkant misschien wel hetzelfde lijken als dat van jouw (ongelovige ? wie zal het zeggen) buurvrouw, en toch met een verschil.

Jezus vertelt: twee zullen er op het land werken, ze doen hetzelfde werk, en toch: de één wordt aangenomen en de ander niet, twee zullen er meel aan het malen zijn en brood aan het bakken, de één gaat mee, de ander wordt achter gelaten. Waarom? Leefstijl heeft een binnen- en een buitenkant. De buitenkant is ook gewoon je verantwoordelijkheid op je nemen voor brood op de plank, zorg voor kinderen, voor ouders, voor de gemeenschap, en ja voor de wereld waarbinnen je leeft. Doe dat in alle verbondenheid met de Heer, die gezegd heeft: Ik ben niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen.

Inoefenen en uitoefenen

Liturgie en leven, eredienst en ethiek, dienst en diaconaat, het zijn allemaal woorden die op elkaar rijmen. Net als inoefenen en uitoefenen. Een mooi woordpaar uit het stukje dat we lazen ter voorbereiding op onze bespreking. Het vraagt in de vormgeving van de zondagse diensten, dat het concrete leven in al zijn facetten bij de voorbereiding en in de uitvoering voortdurend voor ogen gehouden dient te worden (door de voorganger en door de gemeente). Maar het vraagt in het doordeweekse leven het voortdurende besef dat we in alles, tot aan het plakken van de postzegel op een kaart, of het schoffelen van het onkruid in de tuin, leven voor het aangezicht van God, zonder dat dit leidt tot christelijke hyperstress. Nee, het maakt juist vrij om te doen wat je hand vindt om te doen: je wordt in alles gedragen door Zijn barmhartigheid. Zalig de barmhartigen, want hun zal ook weer barmhartigheid geschieden (Matteüs 5:7).

9. Bezitten of bezeten worden.

In mijn studententijd kwam er al een pastorale handreiking binnen één van de Samen-op-weg kerken uit naar aanleiding van de berichten van de zogeheten Club van Rome, die getiteld was: **bezitten of bezeten worden (of zoiets).**

Wie en wat heeft macht over wat en wie?

Het woord 'bezit' of 'bezitten' suggereert: ik heb zelf de teugels in handen. Het past bij het zelfbeeld van een geslaagde grootgrond'bezitter': "staat het mij niet vrij met het mijne te doen wat ik wil" (vgl. Matteüs 20:15).

Het woordt 'bezeten' daarentegen draait het om: wie of wat heeft nu wat of wie in zijn macht? Ik mijn bezit, of mijn bezit mij? Dan wel: word ik geregeerd door mijn verlangen naar bezit of door mijn zorgen om mijn bezit? Met een variant op Prediker 1:18: wie bezit vermeerdert, vermeerdert smart.

Vooroordelen

Wij spreken er over naar aanleiding van hoofdstuk 7 uit het boekje 'Toegewijd leven'. In dat hoofdstuk gaat het om het verband tussen bezit en geluk. Het begint met een verwijzing naar Jacobus 5 uit de Bijbel, waar duidelijk wordt gemaakt hoe ook in de gemeente van Christus vooroordelen een rol spelen. Uiterlijk vertoon met *well-to-do* gekleedheid levert al gauw meer respect op dan de *outfit* (inclusief de onvermijdelijke plastic tassen) van een ontheemde.

"Door de vanzelfsprekendheden van onze maatschappij, cultuur en levensstandaard worden we blind voor hoe goed we het eigenlijk hebben"

(p. 102). Nu ben ik altijd wel een beetje op mijn hoede als het in teksten en toespraken gaat over 'wij' en 'ons'. Wie bedoelt de schrijver of spreker eigenlijk? Hoe inclusief is dat nu helemaal? In de taal kan er al een definiëring van een 'ons' plaatsvinden, die te denken geeft. Kennelijk bedoelt de schrijver: het 'wij' van een Nederlandse middenklasse kerk. Of moet je zeggen: ook de 'junkens-kerk' van Victory Outreach, of Perron Nul is er al beter aan toe dan de straatcultuur en de gootgemeenschap elders in de wereld?

Bezit en geluk

We zeggen al gauw tegen elkaar: 'geld maakt niet gelukkig'. De jonge gedetineerden met wie ik als gevangenisdominee werkte in Scheveningen, zeiden dan altijd terug: 'maar geen geld ook niet, dominee'. Het is voor ons (redelijk serieuze middenklasse christenen) nog best moeilijk verteerbaar, dat onderzoek uitwijst dat tot een bepaalde hoogte er wel degelijk een relatie bestaat tussen de hoeveelheid geldmiddelen die je ter beschikking hebt en het algemene gevoel van welbevinden en geluk. Natuurlijk overal zijn er de uitzonderingen. Er zijn genoeg welvarende mensen die zich om allerlei redenen doodongelukkig voelen, en omgekeerd zijn er materieel behoeftigen die zich ondanks dat met een behoorlijke mate van vrede en dankbaarheid door het leven weten te slaan. Maar gemiddeld lijkt er toch een relatie te bestaan. Bij zulke onderzoeken is dan wel altijd de vraag, wat er met 'geluk' wordt bedoeld? Je moet in zo'n onderzoek feitelijk zelf antwoord geven op die vraag. Wanneer voel je je 'gelukkig', wat is dat überhaupt? Ik gebruikte net al woorden als 'vrede' en 'dankbaarheid'. Die zijn toch al weer van een ander kaliber. Ook een bijbelse woorden als 'gezegendheid' of 'rust' zijn van een andere orde.

Er is iets aan de hand met uiterlijk en eigenwaarde. Het is een kwestie waarover we in de christelijke gemeente niet vromer moeten doen dan we zijn. Het vergt permanente 'zelftucht'. Ja, het is een menselijke neiging om voortdurend anderen in te schatten. Misschien is dat er in een gebroken wereld, waarin je niet zomaar alles en iedereen kunt vertrouwen, wel evolutionair ingeslopen. Je wilt weten wat voor vlees je in de kuip hebt. En ondertussen hebben we ons allerlei subtiele mechanismetjes eigen gemaakt om in te delen en te vergelijken. Dat gaat over anderen, maar dat gaat dan ook over ons zelf. Vooroordelen werken. Ook als ik afzie van de doelstelling te willen imponeren of een voorbeeld te willen zijn of juist te willen provoceren, dan nog is heel onze cultuur ingesteld op het feit dat je met

alles een boodschap uitzendt. Wat is nu je ware identiteit? De geldverdienmaatschappij die het moet hebben van verkopen en kopen, suggereert aan alle kanten: je bent wat je hebt, wat je kopen kunt, wat je consumeert, hoe je er uit ziet, wat je kunt laten zien.

Je eraan ontworstelen

Je hebt heel veel innerlijke kracht nodig om je daaraan te ontworstelen. Je hebt een zekere mate van materiële welvaart nodig om niet alleen met overleven bezig te hoeven zijn. Maar waar leg je voor je zelf de grens van een 'genoeg', zeker als je beseft dat het beslag dat jij (indirect) legt op de bronnen van leven (grondstoffen, energie, vervuiling, water, arbeid) concurreert met de plek van anderen, grote groepen die nog in de verste verte niet aan 'een zekere mate van materiële welvaart' toe zijn gekomen. Maar ook – althans zoals het nu is georganiseerd – een hoge impact heeft op de leefbaarheid in het algemeen.

We staan ook nog stil bij de vraag hoe moralistisch je hier nu mee om wilt gaan. Hoe waar alles ook is, *du moment* dat een ander gaat vertellen dat... ik mijn auto, mijn kaas, mijn vlees, het vliegtuig, *whatever*, moet gaan laten staan, beginnen bij menigeen de haren overeind te staan. Zelfs een clean verslag van het milieubeslag van een pond Hollandse kaas, kan je als journalist of onderzoeker op 3000 vijandige racties tot aan doodsbedreigingen toe komen te staan. Over 'ontdekkende prediking' gesproken. Wat willen we wel horen en wat willen we vooral niet horen? En wie zijn die 'we'? Zijn we dat ook zelf?

Tenslotte: Spreuken 30:8-9 uit de Bijbel zegt dit (als een gebed tot God): "Geef mij armoede noch rijkdom, voed mij met het brood, mij toebedeeld; opdat ik vezadigd zijnde, U niet verloochene en zegge: wie is de HERE? noch ook, verarmd zijnde, stele en mij aan de naam mijn God vergrijpe". Het ligt dichtbij het gebed dat Jezus ons leerde: uw Naam worde geheiligd, uw Wil worde gedaan. Geef ons heden ons dagelijks brood. En niet: geef mij elke dag een groot stuk van de taart.

10. De aarde en de wederkomst

De laatste keer houden we ons nog een keer bezig met de vraag waarom 'zorg voor deze aarde en al wat leeft' belangrijk zou zijn? Kort gezegd: waar maak je je druk om als je gelooft dat deze aarde toch zal vergaan? In het eerste boekje dat we gebruikten voor onze bezinning kwam ook zo'n hoofdstuk voor. Nu is het hoofdstuk 8. Het heet: 'Waarom zorgen voor de aarde, als de Heer spoedig terugkomt'.

Stoppen met de verantwoordelijkheid?

In de Bijbel kom je zelfs mensen tegen, die niet alleen gestopt zijn met 'zorgen voor de aarde', maar die sowieso gestopt zijn met werken. Hun motief is de zogeheten '*Naherwartung*'. Dat is een Duits woord dat in één woord vangt wat er aan de hand is. Namelijk dat ze als christengelovigen verwachten ('*erwarten*') dat de wederkomst van Jezus nabij ('*nah*') is. En als je weet dat de Grote Verandering van Alle Dingen met rasse schreden nadert, lijkt het toch best logisch om de komende dingen biddend en berustend op je zolderkamertje af te wachten.

De apostel Paulus komt er tegen in het geweer. In de eerste plaats weten we niet, ook niet als we het nog in onze levenstijd verwachten, wanneer dat moment daar zal zijn. Daar heeft de Heer duidelijke dingen over gezegd. Maar in de tweede plaats past het christenen niet om als een soort klaplopers op de kosten van anderen te leven, omdat ze zogenaamd het einde van de wereld horen aankomen. Paulus bespreekt in de twee brieven aan de Tessalonicenzen een aantal aspecten die met de wederkomst samen hangen, zaken die in adventistische kringen nog steeds tot grote opwinding kunnen leiden (zoals de 'wegvoering', de 'opname' en het 'geheimenis van de wetteloosheid' en de 'weerhouder'). Maar Paulus is duidelijk in wat gelovigen te doen staat: "er een eer in te stellen rustig te blijven en uw eigen zaken te behartigen en met uw handen te werken" (1 Tess. 4:11). Ook zelf is hij niet van die regel afgeweken en heeft hij geen gegeven brood bij iemand gegeten, maar met moeite en inspanning zelf gewerkt, dag en nacht, om niemand lastig te vallen, om zo een voorbeeld te zijn ter navolging, vanuit de stelregel: wil iemand niet werken, dan zal hij ook niet eten (vgl. 2 Tess 3:7-10).

Vandaag nog appelboompje

Dit zijn geen bijbelwoorden om op de klank af tot leidraad te nemen, alsof christenen allemaal handarbeid horen te doen, en werklozen wel aan hun lot kunnen worden overgelaten. Nee, het gaat in tegen een beweging die zelf het werk maar is gaan neerleggen omdat vandaag, morgen of overmorgen Christus met de wolken zal terugkeren. Niks ervan, schrijft Paulus: tot de laatste minuut blijven we op onze post met al onze verantwoordelijkheden. We naderen daarmee het gevleugelde woord van de 16^e eeuwse kerkhervormer Maarten Luther, die gezegd zou hebben, al weet ik dat de Heer morgen terugkeert, het zal mij niet weerhouden om vandaag nog een appelboompje te planten.

Ondertussen staan we stil bij het andere uiterste, namelijk dat we weliswaar in de liturgie van het Avondmaal nog wel het Maranatha uitspreken en 'de dood des Heren gedenken totdat Hij komt', maar er niet tot nauwelijks mee leven. Het voorbeeld van de Duitse predikant Blumhardt, die wel 'appelboompjes' bleef planten, maar tegelijk alle tijden een rijklare koets gereed hield om bij het horen van de bazuinen de Heer tegemoet te gaan, maakte indruk. Zien wij überhaupt wel uit naar zoiets als de wederkomst van Christus, of is het eens oort pro-memorie-post van ons geloof geworden?

Bekeringsmotief

De bijbeltekst die boven ons achtste hoofdstuk werd geciteerd, doet ons ook wel schrikken. Het idee dat alles zonder meer met brandende elementen zal vergaan wordt in het boek Openbaring genuanceerd, in die zin, dat daar vooral de kwade elementen zullen worden weggedaan. Vuur als zuivering: "de tijd is gekomen... om hen die de aarde vernietigen nu zelf te vernietigen." (Openbaring 11:18). Een oordeel van God tegen het machtswelluste en overconsumerende Rome, als het nieuwe megalomane Babel. Maar wie verzekert ons dat wij met onze westerse cultuur niet onder dat oordeel zouden vallen?

Profetische teksten zijn altijd gesproken en geschreven vanuit een bekeringsmotief. Het gaat niet om voorspellingen, maar om spiegels die worden voorgehouden. Het houdt ons bezig hoe we praktische bekering vorm kunnen geven, verbonden als we zijn met anderen in onze gezinnen, families, werkverbanden, kerk en samenleving. Hoe bouw je aan een 'tegencultuur' zonder je te vervreemden van anderen? Het kom ook zo gauw

over als moralistisch. En je doet nooit genoeg, het gehele eenvoudige, toegewijde, verantwoorde leven zal altijd iets van een compromis hebben. Dus je blijft ook altijd kwetsbaar voor kritiek. Als je zo radikaal wilt zijn, waarom doe je dan wel dit of dat?

Om uit wettisch vaarwater te blijven, is liefde, verwondering en dankbaarheid voor Gods schepping heel wezenlijk. Je bent niet bezig aan regels te voldoen, maar je bent dagelijks bezig het leven zelf te onderhouden, zoals het van God ontvangen mag worden. Voor een ander is het toch ook gewoon een kwestie van rentmeesterlijk fatsoen: de aarde ontvangen om die te bewerken en te bewaren, dat is toch op zijn minst zorgen voor een goede overdracht aan volgende generaties. Laat niet als dank voor het verpozen aan je kinderen en kleinkinderen de rotzooi en de dozen, zoiets.

Kom haastig!

Sommigen kenden het wel, anderen niet of bij flarden. Er zal best eens in een preek uit geciteerd zijn, ooit. De eens bekende missionaire predikant ds. Okke Jager schreef in 1954 het volgende gedicht, getiteld 'Kom haastig!':

*Kom haastig, Jezus!' bidt de predikant.
'Ja, Amen,' zegt een boer, 'wil spoedig komen!
Maar na de oogst, want van m'n nieuw stuk land
heb ik nog nooit de opbrengst waargenomen.'*

*'Ja, Amen,' zegt Mevrouw, 'maar mag ik voor
de bontjas die ik gisteren zag hangen
eerst sparen en hem aandoen, als het koor
een avond geeft in 'Christ'lijke Belangen?'*

*'Ja, Amen,' zegt het kind, maar nu nog niet,
ik moet nog met vakantie naar de bossen.
Maar ik zal zwaaien, zodat U het ziet,
als U ons onder schooltijd komt verlossen.'*

*'Kom haastig, Jezus!' bidt de predikant.
'Maar mag ik eerst die nieuwe lezing lezen,
die ik gemaakt heb voor het Jeugdverband
over 'Gij zult het wel verstaan na dezen?'*

*De beden komen in de hemel aan.
De cherubijnen zwijgen, die ze brachten.
En Jezus vraagt: 'Kan Ik vandaag al gaan?'
Zijn Vader zucht: 'Ge moet nog even wachten.'*

*Okke Jager (1928-1992)
uit: Worden als een kind (1954)*

